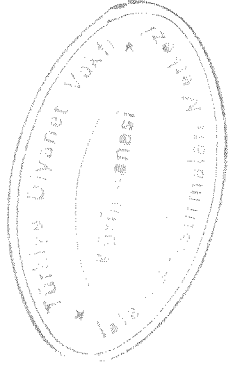

Uzluk Kardeşlerin Mevlevîlik ve Çelebilik Yönleri

D. 819

05.08.2007

Uzluk, Feridun Nâfiz → 200205

Uzluk, Şahabettin (ine en)

Doç. Dr. Yakup ŞAFAK*

SUMMARY

F. N. Uzluk and Ş. Uzluk brother's sufi and mystical characteristics

Mevlevîlik ve mimarlık araştırmacısı, ressam, mimar, eğitimci Şahabettin Uzluk (1900-4.7.1989) ve kardeşi, ünlü tıp tarihi uzmanı, aynı zamanda mevlevîlik, Türk tarihi ve kül-türü araştırmacısı Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk (1902-27.9.1974) hakkında bugüne kadar çeşitli yazılar kaleme alınmış; hayatları muhtelif yönlerden aydınlatılmıştır. Fakat Uzluk ailesinin mevlevîliği üzerinde -belki bu hususta eldeki bilgi ve belgelerin azlığından- pek durulmamıştır.

Biz, Selçuk Ün. Selçuklu Araştırmaları Merkezi (SÜSAM) Uzluk Arşivi'nde yıllar süren çalışmalarımız esnasında, konuyla ilgili olarak elde ettiğimiz bazı bilgileri bu yazıda sunmak istiyoruz.¹

Bilindiği üzere Uzluk kardeşler, anne tarafından Mevlâna'nın soyundan gelmektedirler. F. Nâfiz Bey'in, İranlı büyük âlim Bedüzzaman Furûzanfer'den tercüme ettiği *Mevlâna Celâleddin* (İst., 1963) adlı eserin sonunda, Mevlâna'dan itibaren onun soyundan gelen çelebilerin şeceresi bulunmaktadır. F. Nâfiz Bey, bu soy kütüğünün bir kopyası üzerinde kendi el yazısıyla ailesinin şeceresini de göstermiştir.² Buna göre anneleri A. Sıdika Hanım (öl. 1973) ve dayıları, Konya muallimlerinden ve yazarlarından Celâlettin İmer (öl. 1955), İstanbullu çelebilerden Mesnevihan Sâlih Efendi ile Hatice Hanım'ın oğlu Ali Çelebi'nin çocuklarıdır. Hatice Hanım ise Mehmed Emin Molla Çelebi ile Şerife Hanım binti H. Mehmed Çelebi'nin kızıdır.

M. Emin Molla Çelebi, İbrahim Edhem bin Bayram Çelebi-i sâni'nin oğludur. II. Bayram Çelebi'nin dört oğlundan İsmail Çelebi'nin soyundan merhum Celâleddin Çelebi'nin (öl. 1996) dedesi, Konya Dergâhı son postnişini Abdülhalim Çelebi (öl. 1925); diğer oğlu Abdurrahman Çelebi'den, Abdülhalim Çelebi'nin halefi Veled Çelebi (öl. 1953) gelmektedir; dördüncü oğlu Hüseyin Çelebi'nin ise çocuğu yoktur.

Küçük yaşta iken subay olan babaları Ahmed Hamdi Bey'i Yemen'de şehit verince (1905) annelerinin himâyesinde yetişen ve ömür boyu kendisiyle beraber yaşayan³ Uzluk kardeşler, ilk ve orta tahsillerini yaparken Konya'daki mevlevî muhitinin manevî at-

mosferinde yetişmişler, burada mevlevîliğin âdap ve erkânını öğrenmişlerdir. Bu yıllarda onlar, Abdülhalim Çelebi (1907-1910, 1919-1925) ve Veled Çelebi'nin (1910-1919) postnişinliğini idrâk etmişlerdir.

F. Nâfiz Uzluk'un, Abdülhalim Çelebi'nin torunu Celâleddin Çelebi'ye yazdığı mektup, konumuz açısından önemli ve aydınlatıcı bilgiler içermektedir. Bir sûreti SÜSAM Uzluk Arşivi'nde bulunan 22.2.1973 tarihli mektubun konumuzla ilgili kısmı şöyledir:

"Muhterem amucanız Abdülvâhid Şems cenaplarının gurbet-i kürbette yanıp yakılması, bizleri de dil-hûn etti. Tannı, bakıyye-i hânedân-ı âlîlerini her türlü âlâm u ekdârdan masûn buyursun, âmin. Zavallı, henüz çok genç idi. Büyük peder-i âlîleri Abdülhalim-i sâni 1337/1919'de makâm-ı ceddine ramazân-ı mağfîret-nişanda gelmiş idi. Kadir Gecesi âyiniyle, Abdülvâhid'in mübtedî mukâbelesi de icrâ edilmişti. Teyzemin zevci olan Şems Türbedârı Hacı Rıza Dede, semâzenbaşılık vazifesini ifa eylediği gibi, biz iki kardeş dahi semâ-safâya tennûre-bend olarak iştirak etmiştik.

Mukâbeleden sonra makâm-ı kutbiyyet sâhibi Hazret-i Çelebi-yi kerrübiyânın nâil-i iltifâtı olmuş idik. Yüksek tahsilimizi İstanbul'da, nerede ikâmetle yapacağımız istifsar buyurulduğunda, "İcadiye Ermeni Mahallesi'nde, bizleri omuzunda büyüten Gazar Agayı (?) isimli emektar bir zâtın akrabasının evinde istikrâ edeceğimiz bir mahalde kalacağımızı" arzettiğimizde, kulzüm-i semâhatlan cûşa gelip "Mevlevîhânelerimiz varken bir yerde kalmaya lüzum yoktur" diyerek fakir için Üsküdar Mevlevîhânesi'ni, birader için Galata Mevlevîhânesi'ni tensip buyurup kâtib-i reşâdet-penâhî Hacı Said Efendi'ye dikte ettirdikleri iki ayrı mektup inâyet eylemişlerdi.

İşte onun berekâtıyla fakir, 6 sene hem Haydarpaşa Tıp Fakültesi'ne devam ederek 1924'te tabip diplomasına nâil oldum, hem biraderim Galata Mevlevîhânesi'nden yürüyerek Çağaloğlu'ndaki Sanâyi-i Nefîse denilen şimdiki Güzel Sanatlar Yüksek Akademisi olan müesseseye devam etmiş; bilâhare Konya Vilâyeti hesabına Almanya'nın München şehrindeki meşhûr-ı âlem Technischen Hochschule'ye devam eyleyerek yüksek mimarlık diplomasını almaya muvaffak olmuş; bendeleri de kendi hesabıma, 8 sene hekimlik yapıp para kazandıktan sonra, bu parayı İş Bankası'na koyarak onunla Almanya'ya gitmiş, 8 yıl kimseye minnet etmeden, hem kendim hem biraderim, bu uğurlu paradan harcanarak rahat, huzur içinde tahsillerimizi, ben ihtisasımı ikmâl ederek Trope-narzt denilen sıcak memleketler hekimi ünvanını bildiren diplomayı kazanmaya nâil ve müyesser oldum. Birçok orientalistler tarafından Hz. Mevlâna'nın hafid-i safî diye hürmet, itibara nâil oldum. (...) Şüküründen âcizim. Bunların hepsini inâyet eden, ancak Hazret-i Pîr'im, dü cihanda destgîrim Cenâb-ı Mevlâna ve mevle'-ârîfîn Efendimiz'dir."

Mektupta belirtildiği gibi Şahabettin Uzluk, tahsili sırasında Galata Mevlevîhânesi'nde kalmış; oranın son şeyhi Ahmed Celâleddin Dede'den (öl. 1946) feyiz almıştır. Şahabettin Bey, Dede hakkında sunduğu bir tebliğinde şu bilgileri vermektedir: "Mevlevîhâne'nin Beyoğlu'nda oluşu, büyük faaliyetlere yol açıyordu. Dergâh'ın mevcud dervişleri arasında yüksek tahsil için gelmiş genç çelebiler de eksik değildi. Bunlardan semâzenler bulunduğu gibi, sanatla meşgul olanlar da bulunuyordu. Bilhassa mutnbd müzikle uğraşanlar ayrı dikkat çekiyordu. Ben de orada, tahsilim için misafir olarak kalıyordum. Şeyh Efendi, günlerini Üsküdar'da, Cuma günlerini de Galata Mevlevîhânesi'nde geçiriyordu. Orada, genç talebe çelebilere ney, âyin ve Mesnevî-i Şerîf öğretiyordu."⁴

Yine Şahabettin Bey, SÜSAM Uzluk Arşivi'nde BY1 numarasıyla kayıtlı notlarında (s. 80) konuyla ilgili olarak şu bilgileri veriyor: "İstanbul'da 1919'dan 1924 yılı sonuna kadar geçirdiğim yüksek tahsil hayatımda, bu feyizli mevlevîhânedeki ikamet ettim. Pek değerli bir âlim olan şeyhin *Mesnevî* takrirlerini dinledim. Cuma mukâbelelerine semâzen

* S.Ü. Fen-Ed. Fak. Öğretim Üyesi

Mozayiklerin cenup tarafında görülen Bizans devrine ait bir temel belki de bu sarayın tamirine aitti. Arsaya civar evlerin içinde yaptığımız araştırmalar da, bir çok sütun başlıkları, uzun ve kısa sütun gövdeleri bulunmuştur. Hiç şüphesiz bunlar da büyük sarayla ilgili idiler. Dostumuz Profesör Franz Miltler Konya'da şimdiye kadar bilinmeyen bu eserin ilim âleminde de malûm olmadığını söylemiş ve bunun mahallinde muhafazası lüzumunu ileri sürmüştü. Çünkü burası eski Konya'ya ait ilk gayri islâmî harabe idi.

O zamanlar Halkevi reisi bulunan Bay Ferit Uğur üstadımız **Babalık**'ta mozayikler üzerine iki makale yazdıkları gibi, **Vakit**, **Cumhuriyet** ve **Son Posta** da bu mozayiklerin resimleri ile hafriyata dair bazı malûmat intişar etmişti.

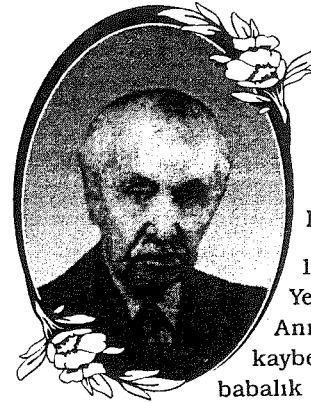
Cumhuriyet gazetesindeki malûmatı gören Robert L.Baudouy Paris'ten yazdığı mektupla bizden bu hususta izahat istemişti.

İstanbul'da Sultan Ahmet civarında bir kaç yıldan beri hafriyatta bulunan ve Bizans devrine ait güzel mozayikler çıkaran Profösör Doktor Baxter de tarafımızdan bu işle ilgilendirilmişti. Fakat İstanbul'daki hafriyatla olan fazla meşguliyetinden ve bunun on yıl kadar devam edeceğinden bahsile şimdilik bu taharriyatla meşgul olmayacaklarını bildirdiler.

Sonradan Kültür Bakanlığı, turizm bakımından da faydalı olan bu yerin her nedense kapatılması ve bazı mozayik taşlarının Konya müzesine nakillerini münasip gördü.

Konya

II. (7), Mart 1937, s. 439-441

DR. ŞEHABEDDİN UZLUK (1900-1989)

I. HAYATI

1900 yılında Konya'da doğdu. Babası 1921 yılında Yemen'de şehit düşen merhum Ahmet Hamdi Bey. Annesi Ayşe Sıdika Hanım, genç yaşta eşini kaybettikten sonra çocuklarına hem annelik hem de babalık yapmış, iki oğlunu da mükemmel bir şekilde yetiştirmiştir. Tam bir Selçuklu Hanımefendisidir. Ailenin ilk yılları, A. Hamdi Bey'in görevi dolayısıyla Ereğli'de geçti. Daha sonra Konya'ya gelip yerleştiler.

İlk ve orta tahsilini Konya'da yaptı. 1919 yılında Konya İdadisinden mezun oldu. 1923 yılında İstanbul Sanayi-i Nefise mektebinin (Güzel sanatlar Akademisi) Mimarlık Bölümünü bitirdi.

1924 yılında Almanya'ya gitti. Münih Teknik Okulunu bitirdi. Mimarlık öğrenimi yanı sıra resim ve heykeltıraşlık dersleri de aldı. Şehir Plânlamacısı H.Jansen' in asistanı olarak Ankara'nın plânlamasında çalıştı. Atandığı Urfa İmar Müdürlüğü'ne gitmeyince Konya'da Askeri Okulun Almanca Öğretmenliğine atandı. Öğretmenliğin yanı sıra, mimarlık tarihi, sanat tarihi, resim çalışmaları yaptı; araştırma yazıları yayınladı, tercüme ve telif eserler meydana getirdi, sergiler açtı.

Konya Halkevi' nde Güzel Sanatlar Kolu Başkanı olarak çalıştı. Bir süre sonra Halkevi Başkanlığına getirildi. İki yıl bu görevi yürüttü. Bu arada bir süre de mecmuanın mesul müdürlüğünü deruhte etti. Konferanslar verdi.

1951 yılında Nimet Hanım' la evlendi. 01.05.1985 yılında Konya Selçuk Üniversitesi Senatosunca, Türk sanatı, tarihi ve kültürüne katkılarından dolayı "Fahrî Sanat Doktoru" payesi verildi.

1952 yılında F. Nafiz Bey' in genel başkanlığı zamanında Türkiye Anıtlar Derneği Konya Şubesini açtı ve vefatına kadar da şubenin başkanlığını yürüttü. Konya'da pek çok tarihi eserin ayakta kalmasına vesile oldu.

Eşi Nimet Hanım, kendisiyle vefatından önce yapılan bir röportajda iki kardeş hakkında şunları söyler:

" Şahap da Nafiz ağabey de kendilerini Mevlâna, ilim, irfan yoluna, kültürel hizmetlere adanmışlardı. Siyasetle ilgileri yoktu. Kimsenin arkasından